



KULTURNÍ ZAŘÍZENÍ MĚSTA ŽDÍREC NAD DOUBRAVOU
TURISTICKÉ INFORMAČNÍ CENTRUM
 Brodská 120, 582 63 Ždírec nad Doubravou
 Tel.: 569 694 620, e-mail: ic@zdirec.cz
www.kzm-zdirec.cz, www.turistickypruvodce.cz



5. ZASTAVENÍ CHRÁNĚNÉ STROMY

Sajfertův buk, jehož stáří je cca 230 let, výška 29 m, je pojmenován na památku MUDr. Miloše Sajferta z Havlíčkovy Borové, který byl občanským povoláním chirurg a ve svém volném čase se věnoval ochraně přírody. V okolí jsou další zajímavé stromy a stromořadí.
Klenová alej lemuje cestu, která vede od Starého Ranska k Pobočnému rybníku. Byla vybudována a stromy osázena v roce 1815 jako stinná cesta pro zaměstnance železáren. Alej zůstala jednou z mála dochovaných památek, které připomínají existenci raneckého hutního komplexu. Na trase stezky můžeme vidět i další památné stromy, **dub letní ve Starém Ransku, javor mlč v Krucemburku nebo jilm horský ve Stružinci.**

Za vidění stojí i **Klokočovská lípa** (královská) v obci Klokočov u přehradní nádrže Seč. Lípa měla význam hraniční, orientační a pravděpodobně i kultovní. Její stáří se odhaduje na 1000 let. Obvod kmene je 890 cm, výška 20 m. Podle pověsti se u ní zastavil král Václav IV.
Štikovská lípa se nachází v obci Štikov asi 6 km vzdálenou čarou na severovýchod od Chotěboře v nadmořské výšce 605 m nad opukovým lomem. Z okraje lomu je nádherný výhled na Železné hory. Lípa má obvod zhruba 740 cm a výšku 20 m. Stáří se odhaduje na 600 let.



V cestě pokračujeme stále po modré turistické značce. V tomto úseku je již stoupání mírnější. Zde dosáhneme i nejvyššího bodu naučné stezky, zhruba 660 m n. m. Pak prudce klesáme až ke křižovatce s další lesní silničkou. Zde se dáme doprava a dojdeme k dalšímu zastavení.



6. ZASTAVENÍ LESNÍ DRUŽSTVO OBCÍ PŘIBYSLAV

Lesní družstvo obcí se sídlem v Přibyslavi je největším lesním družstvem v České republice a patří i mezi lesní družstva nejstarší. V době svého vzniku na sklonku roku 1930 byla celosvětová hospodářská krize, majetek byl zasažen polomem a i přesto dokázali naši předchůdci družstvo udržet a rozvinout. Lesní družstvo se dokázalo i přes značné škody přenést přes válečná léta, ale nedokázalo odolat náporu komunistické zvěle. Majetek družstva byl v roce 1959 zestátněn a idea lesního družstevnictví byla na dlouhých 36 let pohřbena hluboko do archívů.

Po roce 1989 se nemalým úsilím několika nadšených lesníků a politiků podařilo v roce 1995 lesní družstva obnovit. Majetek byl vrácen bez nároku na srovnatelná plnění jako u jiných majetků. Budovy a cesty požadovaly investice a opravy. Lesní družstvo obcí obstálo a dnes je rovnocenným partnerem, sebevědomým podnikatelským subjektem, který dokazuje, že myšlenka družstevnictví neztratila nic na svém původním obsahu. Lesní družstvo obcí je opět úspěšným, solidním a důvěryhodným obchodním partnerem, významným zaměstnavatelem a zejména rozumným správcem obrovského bohatství, které tvoří 5850 ha pozemků. Výnosy, které plynou vlastníkům jako nájemné, dosáhly za deset let od obnovení lesního družstva více než 143 mil. Kč a velmi významně ovlivnily rozvoj podílnických obcí.

K zastavení číslo 7 půjdeme nejprve po červené turistické značce k „Borovským“ Ranským jezírkům. Maloplošné chráněné území Ranská jezírka bylo vyhlášeno v roce 1990 na ploše 27,21 ha. Chrání území, kde byla od středověku těžena (převážně povrchově) železná ruda. Pozůstatkem po těžbě ukončené v 19. století jsou četná, různě velká jezírka a také staré odvaly hlušiny. Soustava jezírek je ponechávána bez zásahu, včetně kulisy okolního starého porostu. Od jezírek pokračujeme stále po červené turistické značce po silničce a dále pak doprava směrem k Ranskému rybníku.



7. ZASTAVENÍ - DĚJINY ZPRACOVÁNÍ RUD



První písemná zmínka o železářském hamru v Ransku je z r. 1393. Až do poloviny 17. století tu pracovali hamerníci. V této době pracovaly také hutě v blízkém Sobiňově a v obci Železné Horky (Havlíčková Borová). Kníže Ferdinand Dietrichstein nechal postavit v letech 1667-1677 vysokou pec. Vyrábělo se zde zejména střelivo. Pro nedostatek paliva byly ranské hutě v roce 1756 uzavřeny. K obnovení hutnické a metalurgické činnosti na katastru Starého Ranska došlo až počátkem 19. století. Roku 1811 se započalo s výstavbou vysoké pece. Železářny přinesly velkou stavební činnost, v letech 1811-1847 byly postupně v Ransku vybudovány: vysoká pec, kušní výheň a nová kovárna, kupolová pec (kuplovna), soustružnické dílny tzv. Bohrwerk a druhá a třetí vysoká pec. Od roku 1823 pracovaly hutě v nedaleké Polničce, v roce 1838 byly obě železářny sloučeny v jeden podnik úspěšně řízený baronem Leykamem z Vídně. V roce 1839 byla v Polničce zprovozněna válcovna. V době největšího rozkvětu v letech 1850-1855 pracovalo zde až 1500 zaměstnanců a ročně bylo přetaveno až 5000 tun železné rudy. Podnik v Polničce postupně zanikl a od roku 1875 zbyla na Ransku v provozu pouze kuplovna, pro kterou se již surové železo nakupovalo. V roce 1886 byly železářny uzavřeny. V letech 1872-1873 otevřel pan Janáček malou dílnu a začal vyrábět zprvu kovové mlýnky, později kalolisy a cukrovarnické zařízení. Vlastní slévárnu měl nejprve v budově lihovaru v Krucemburku, od roku 1908 byl celý podnik v Ransku. Po privatizaci roku 1992 získala továrna firma BEHO spol. s r.o., zabývající se strojírenskou výrobou.



Po červené značce dojdeme k rybníku Řeka, kde je možnost koupání a od jara do podzimu je zde v provozu i restaurace. Dále po asfaltové silničce (stále po červené) do Krucemburku na náměstí k poslednímu osmému zastavení.

8. ZASTAVENÍ KRUCEMBURK

Městys Krucemburk má dvě místní části – Staré Ransko a Hlubokou. Nejstarší dochovaná písemná zmínka o obci pochází z roku 1241. Od roku 1385 je Krucemburk doložen jako městečko (dnes městys). S okolím, jehož nadmořská výška se pohybuje v rozmezí 540 až 675 m, má v každém ročním období co nabídnout. Vedle neposkvrněné přírody a skutečně zdravého ovzduší jsou to hluboké lesy, rekreační rybník zvaný Řeka a k němu přiléhající kemp a rekreační středisko Štíří důl. Krucemburk je výborným místem pro cyklo i pěší výlety jak do Žďárských vrchů, tak i do Železných hor.



Krajina v okolí Krucemburku nadchla při více než měsíčním letním pobytu v roce 1906 tehdy ještě univerzitního profesora Tomáše Garrigua Masaryka. Krucemburk, podle slov světoznámého malíře Mistra Jana Zrzavého „městečko do kopečka“, vám nabídne řadu státem chráněných kulturních památek. Jistě i ona zmiňovaná krásná příroda měla kladný vliv na to, že se do dějin obce zapsali umělci slavných jmen a zanechali tu svá díla: sochaři Jan Štursa a Vincenc Makovský, architekt Josef Gočár, malíř Jan Zrzavý, malíř Jiří Binko (z rodiny Krucemburského majitele koželužny). Najdete zde i hrob Mistra Jana Zrzavého na katolickém hřbitově nad náměstím. Informace o jeho životě a díle vám nabídne Pamětní síň Jana Zrzavého v budově obecního úřadu.

Zpět k informačnímu centru ve Ždírci nad Doubravou dojdete nejprve po ulici Mikuláše Štřely na konec městyse a pak pokračujete po cyklostezce, která vede souběžně se silnicí.



ŽDÍREC NAD DOUBRAVOU

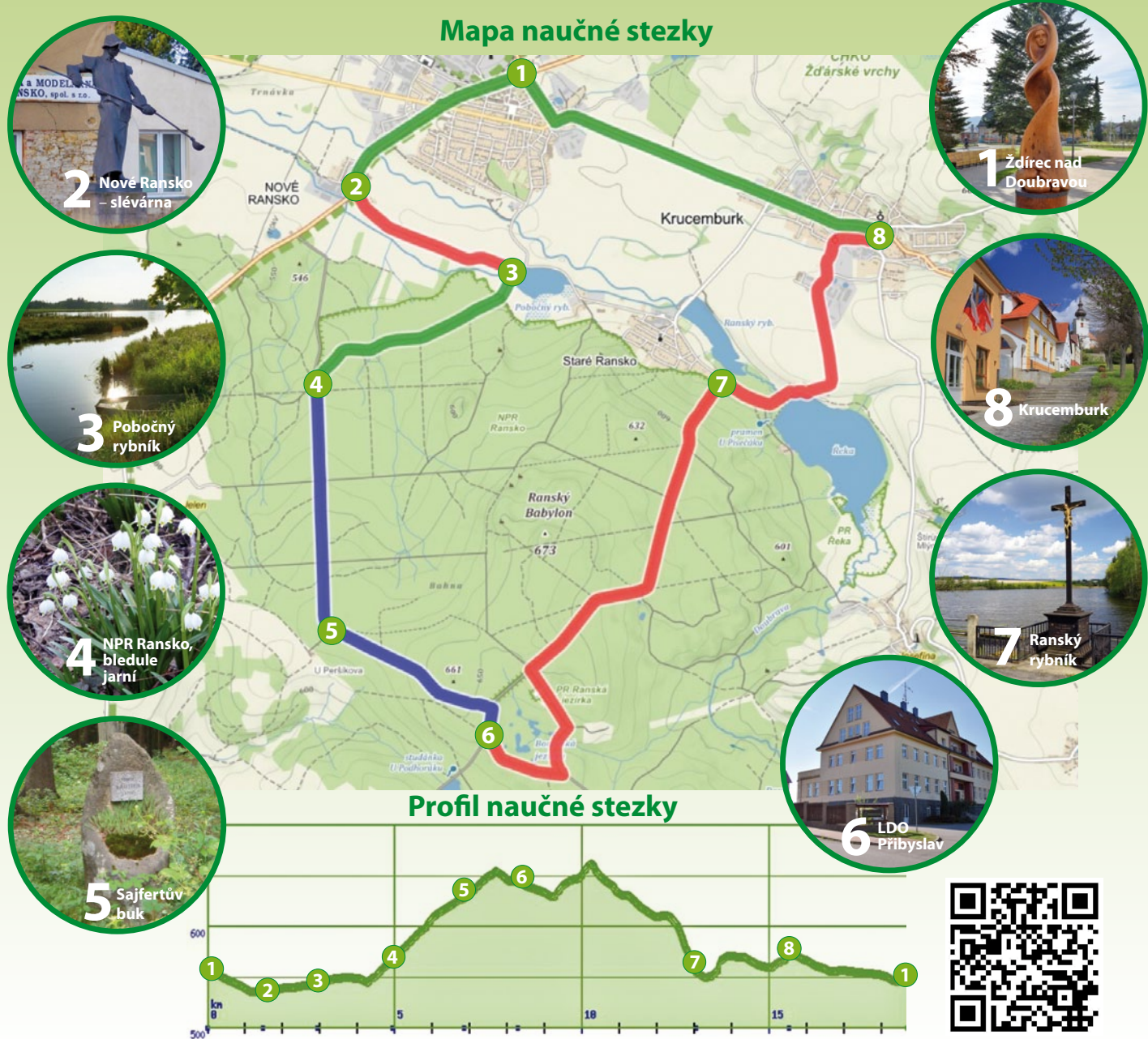


NAUČNÁ STEZKA RANSKÉ POLESÍ

Délka trasy: 18,7 km, stoupání celkem: 197 m



Milí návštěvníci-turisté, město Ždírec nad Doubravou ve spolupráci s městysem Krucemburk a Lesním družstvem obcí Přibyslav pro Vás otevřelo novou okružní naučnou stezku vedoucí Ranským polesím. Stezka má 8 zastavení s celkovým stoupáním přibližně 200 m. Naučná stezka je poměrně dlouhá. Pokud nechceme projít celou trasu, můžeme ji absolvovat



1. ZASTAVENÍ

ŽDÍREC NAD DOUBRAVOU

Staré české jméno Ždírec (žďářit=vypalovat porost) svědčí o dáv-né historii osídlení tohoto místa (nejstarší zmínky koncem 14. sto-letí), kdy přicházeli osadníci budovat nové nebo rozšiřovat staré zemské stezky. Zde šlo o starou stezku Liběckou nebo Libickou, zmiňovanou již v 11. století, kdy slovanský zeman Ljubjata založil sídlo Libici (dnes nad Doubravou). Ždírec se stal postupně strategicky významnou křižovatkou, dříve stezek a cest, později kvalitních silnic. Na významu získal také vy-budováním železničního nádraží již 1. 6. 1871. Pro odlišení od jiných Ždírců získal od r. 1951 úředně potvrzený název Ždírec nad Dou-bravou, i když obyvatelé celého okolí naší řece něžně říkají Dou-bravka, a dokonce jí na náměstí ve Žďirci postavili sochu. V průběhu 80. a 90. let minulého století se ke Žďirci postupně připojily men-ší okolní historické obce, které se staly jeho místními částmi. Jsou to Benátky, Horní a Nový Studenec, Kohoutov, Nové Ransko, Struži-nec a Údavy. Moderní výstavba, dobře fungující místní firmy a ros-toucí počet obyvatel byly dobrým předpokladem, proč Ždírec nad Doubravou získal 19. 1. 2000 status města. Ždírec je schopen inves-tovat do zlepšení vzhledu města, kultury i sportu. Je zde řada prů-myslových podniků a množství živnostníků a z toho plynoucí nové pracovní příležitosti.

K dalšímu zastavení pokračujeme nej-prve po žluté turistické značce a dále pak po neznačeném úseku ke kruhovému objezdu a odtud po chodníku pro pěší, podél silnice na Havlíčkův Brod, do Nového Ranska.



Tkalcovna A. Laciny ve Žďirci, dnes se zde nachází Městská knihovna a Infocentrum

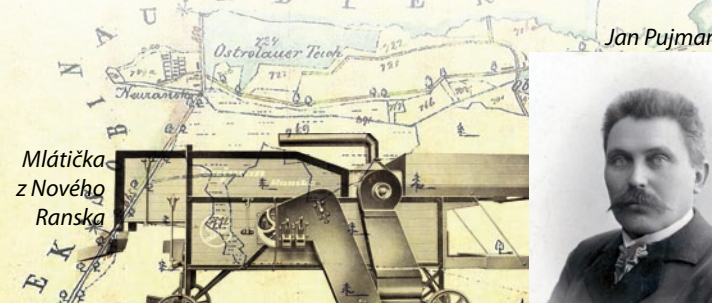


2. ZASTAVENÍ

NOVÉ RANSKO

V místech, kde kdysi stávala vesnice Pravnov s kostelíkem svatě-ho Vavřince, byla po vysušení místních rybníků založena vesni-ce Nové Ransko (dnes místní část Žďirce n. D.). Ta souvisela od svého vzniku se Starým Ranskem (na stezce panel č. 7), které je dnes místní částí městyse Krucemburk. Obě Ranska byla od roku 1849 osadou obce Hluboká (dnes také místní část obce Krucemburk). Český ná-zev Ransko je odvozen od hlučné práce s dobýváním a zpracováním kovů, s his-torickým řemeslem hamernictvím, hut-nictvím a nakonec s železárnami. Oby-vatelé Nového Ranska pracovali hlavně v ranských hutích. V druhé pol. 19. stolo-tí se pro nedostatek paliva provoz že-lezáren omezoval a obyvatelé si našli jiné zaměstnání – to bylo tkalcovství. V roce 1846 zde postavil první tkalcovský stav František Šedivý a časem se toto domá-cí řemeslo rozšířilo. Po zavedení strojní výroby začala doba rozkvětu tkalcoviny ve velkém (výroba přikrývek, koberců). Tento rozkvět v Novém Ransku ale pře-rušila krize ve 30. letech minulého století a II. světová válka. Po válce v rodinné tradici pokračují další příslušníci rodu Šedivých. Po roce 1948 soukromé textilní firmy zanikly. Nové Ransko je známé i strojírenskou výrobou. V roce 1885 zalo-žil strojník Jan Pujman strojnickou dílnu na výrobu hospodářských strojů. Jan Pujman se mimořádně zasloužil o obec a o možnost za-městnání pro obyvatele Ranska i okolí. V první pol. 20. století se v Novém Ransku vyráběly mlátičky, sekačky i traktory. V 50. letech sem přešla ze Starého Ranska slévárenská výroba a v současné době zde funguje Slévárna a modelárna s. r. o., kde jsou apliko-vány moderní metody zpracování.

Po červené značce po místní komunikaci dojdeme k dalšímu za-stavení, k Pobočnému rybníku.



3. ZASTAVENÍ

VOVNÍ DÍLA NA DOUBRAVĚ - POBOČNÝ RYBNÍK

Další panel naučné stezky u Pobočného rybníka poskytne infor-mace o vodních dílech na řece Doubravě, která pramení zhruba 1,5 km vzdušnou čarou jihozápadně od obce Radostín. Na jejím horním toku je několik rybníků a jedna přehrada. Rybníky byly budovány zejména k ochraně před povodněmi a pro chov ryb. Přehrada měla i význam energetický. Rybník Pobočný, u kterého se právě nacházíme, je vodou z řeky Doubravy napájen pomocí přivaděče (Ranský potok). Rybník má plochu necelých 7 ha a dél-ku hráze zhruba 500 m. Rybník prošel komplexní revitalizací. Pro-ti proudu řeky blízko prameniště je rybník Doubravník (9,5 ha), který je obklopen lesy a působí velmi romanticky. Mezi Doubrav-níkem a Pobočným rybníkem se nachází rybník Řeka (43 ha), který je největším rybníkem na Doubravě. V současné době je u rybní-ka autokemp a restaurace a ryb-ník je využíván i k rekreaci. Z dalších rybníků můžeme ješ-tě upozornit na Stavenov (18 ha) mezi Libicí nad Doubravou a No-vou Vsí u Chotěboře a Ranský rybník u Starého Ranska. Níže po proudu u obce Pařížov je stejnojmenná přehrada, která je nejen za-jímavou technickou památkou, ale i velmi hezkou stavbou. Stav-ba přehrady byla započata koncem dubna 1909. V srpnu 1913 byla stavba dokončena a bylo započato napouštění. Příválový déšť na-plnil přehradu již za 4 dny a přehrada obstála v této náročné zkouš-ce. Přehrada má délku hráze 142 m, výšku 31 m a objem nádrže 1 770 000 m³.

Dále pokračujeme po hrázi rybníka k lesu a po pohodlné cestě lesem dojdeme až k rozcestí Na Javorce, kde je další zastavení. Cestou od Poboč-ného rybníka, asi po 1 km, můžeme brzo na jaře obdivovat jedno z nejrozsáhlejších míst výsky-tu bleďule jarní.



4. ZASTAVENÍ

NPR RANSKO

Tento rozsáhlý lesní komplex se nachází v nadmořské výšce 540-673 m. První chráněné území zde bylo vyhlášeno již v roce 1956 pod jménem Staré Ransko. Na Národní přírodní rezervaci bylo území změněno v roce 1997. Po posledním rozšíření v roce 2010 se název změnil na Ransko. V rezervaci se vyskytuje řada původ-ních lesních porostů, rostlin i fauny. Původní lesní porosty tvořily zejména buk lesní, borovice, jedle a jasan, který ale v současné době patří k nejohroženějším. Kromě původních druhů se v rezervaci vyskytují i nepůvodní jehličnany, zejména smrkové monokultury. V minulosti byl totiž celý Ranský masív silně ovlivněn těžbou dřeva pro železářny ve Starém Ransku a s tím související snahou o rychlé zalesnění smrkem. Z rostlin je třeba na prvním místě zmínit výskyt bleďule jarní. Zhruba 1 km jihozápadně od Pobočného rybníka začíná území s nejrozsáhlejším výskytem populace bleďule jarní na Česomo-ravské vrchovině. Především na severních a severozápadních sva-zích Ranského Babylonu (673 m n. m.) vyvěrá řada pramenů a díky nim se zde vyskytují rozsáhlá zamokřená stanoviště, v kterých ros-te vedle bleďule i řada dalších významných druhů. Mezi ně roz-hodně patří řeřišnice trojlístá, oměj pestrá a devětsil bílý. V jarních měsících je nápadný hojný výskyt prvosenky, někde i keřů lýkov-ce jedovatého. Savce reprezentují tito zástupci: hraboš, jezevec lesní, kuna lesní, jelen a srnčí zvěř. V poslední době byl údajně zaznamenán oje-di-nělý výskyt rysa ostrovida. Hmyz je zastoupen různými druhy pa-vouků a střevlíků. Z obojživelníků se zde vyskytují čolek horský, ro-pucha obecná, rosnička zelená a skokan hnědý, z plazů můžeme jmenovat zmiji obecnou, slepýše a ještěrku. Vzácnější druhy vel-kých ptáků jsou zastoupeny zejména čapem černým, datlem čer-ným, krkavcem velkým, sýcem rousným a jestřábem lesním.



Trasa naučné stezky dále po-kračuje do kopce (stoupáme asi 85 m) po modré turistické znač-ce k Sajfertovu buku, kde je dal-ší zastavení.